

POSTANOWIENIE

16 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Mariusz Łodko

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 16 października 2024 r. w Warszawie
zażalenia A.I. i R.I.

na wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 2 sierpnia 2022 r., I ACa 298/22,

w sprawie z powództwa A.I. i R.I.

przeciwko S. spółce akcyjnej w W.

o zapłatę oraz o ustalenie,

1. podejmuje zawieszone postępowanie;

**2. uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie o
kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu kończącym
postępowanie.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy we Wrocławiu wyrokiem z 23 listopada 2021 r. oddalił powództwo główne o zapłatę (pkt I), ustalił nieistnienie stosunku prawnego, wynikającego z zawartych przez strony umów kredytu denominowanego do CHF (pkt II i III) i orzekł o kosztach procesu (pkt IV).

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z 2 sierpnia 2022 r. uchylił ten wyrok częściowo, tj. w punktach II, III i IV i przekazał sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania. Sąd drugiej instancji wyjaśnił, że powodowie wystąpili z bliżej określonymi powództwami głównymi – o ustalenie nieistnienia stosunków

prawnych wynikających z umów kredytu waloryzowanego kursem CHF oraz o zapłatę, jak i ewentualnymi – o ustalenie bezskuteczności niektórych postanowień umów kredytu oraz o zapłatę. Sąd Okręgowy w zakresie roszczeń głównych uwzględnił powództwo o ustaleniu nieistnienia stosunków prawnych wynikających z łączących strony umów kredytu hipotecznego waloryzowanych kursem CHF oraz oddalił powództwo o zapłatę, uznając, że wierzytelność powodów, dochodzona pozewem, uległa umorzeniu na podstawie art. 498 § 2 k.c. z uwagi na podniesiony przez pozwanego zarzut potrącenia. Sąd Apelacyjny przyjął, że uwzględnienie roszczenia głównego przez Sąd pierwszej instancji było nieuzasadnione i należy orzec o żądaniach ewentualnych, co jest niedopuszczalne w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli nie było przedmiotem procedowania przed Sądem I instancji. W konsekwencji uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 k.p.c.

Zażalenie na ten wyrok wnieśli powodowie, zaskarżając go w całości, wnieśli o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji pozwanego, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie, jako sądowi równorzędnemu, z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości, ewentualnie sądowi, który wydał zaskarżone orzeczenie.

Zarzucili naruszenie przepisów prawa procesowego i materialnego: art. 328 § 2 w zw. z art. 386 § 4 k.p.c.; art. 328 § 2 k.p.c., art. 391 k.p.c., art. 378 k.p.c., 380 w zw. z art. 386 § 4 w zw. z art. 3 k.p.c. w zw. z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji; art. 386 § 4 w zw. z art. 380 w zw. z art. 3 k.p.c. w zw. z art. 32 ust. 1 i art. 45 ust. 1 Konstytucji; art. 386 § 4 k.p.c., art. 385 w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 385¹ § 1-4 k.c., art. 385² k.c., art. 385³ k.c., art. 41 prawa wekslowego, art. 65 ust. 1 i 2 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank., art. 58 § 3 k.c., art. 357¹ k.c., art. 358¹ § 3 k.c., art. 353¹ k.c.; art. 328 § 2 w zw. z art. 391 w zw. z art. 378 k.p.c. w zw. z art. 498 i 499 k.c.; art. 328 § 2 w zw. z art. 391 k.p.c. w zw. z art. 498 i 499 k.c.; art. 316 § 1 w zw. z art. 321 § 1 k.p.c., art. 378 § 1 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 2 i art. 386 § 4 k.p.c. w zw. z art. 498 i 499 k.c.

W odpowiedzi na zażalenie pozwany wniósł o jego oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozpoznając zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd odwoławczy prawidłowo zastosował art. 386 § 2 i 4 k.p.c. – czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy (zob. postanowienia SN z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, i z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18). W zależności od wyniku tej oceny Sąd Najwyższy albo oddala zażalenie, albo uchyla zaskarżony wyrok (zob. postanowienia SN: z 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12; z 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14, i z 22 lutego 2018 r., I CZ 22/18).

Stanowisko Sądu Apelacyjnego, uzasadniające wydanie wyroku kasatoryjnego na podstawie 386 § 4 k.p.c. z powodu nierozpoznania przez Sąd Okręgowy żądań ewentualnych, których merytoryczna ocena w postępowaniu odwoławczym jest niedopuszczalna, jeżeli nie były one przedmiotem rozpoznania Sądu pierwszej instancji, sugeruje nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy, mimo, że wniosek taki nie został w jednoznacznie wyrażony.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że nierozpoznanie istoty sprawy odnosi się do roszczenia będącego podstawą powództwa i zachodzi, gdy sąd pierwszej instancji nie orzekł w ogóle merytorycznie o żądaniach stron, zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania pozwu albo pominął merytoryczne zarzuty strony (zob. postanowienia SN: z 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12; z 27 czerwca 2014 r., V CZ 41/14; z 3 czerwca 2015 r., V CZ 115/14, i z 22 października 2021 r., V CZ 61/21). W przedmiotowej sprawie taka sytuacja nie występuje.

Zwrócić uwagę należy, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 3 lipca 2024 r., III CZP 61/23, przyjęto, że jeżeli sąd drugiej instancji, w wyniku rozpoznania apelacji od wyroku uwzględniającego żądanie główne, uznaje to żądanie za niezasadne, powinien zmienić zaskarżony wyrok, oddalając żądanie główne i oznaczając zmieniony wyrok jako częściowy, oraz

uchylić zawarte w nim rozstrzygnięcie o kosztach procesu. W takim wypadku sąd drugiej instancji pozostawia rozpoznanie żądania ewentualnego sądowi pierwszej instancji.

Wyrażenie przez Sąd drugiej instancji stanowiska o braku podstaw do uwzględnienia żądania głównego powinno zatem przybrać odpowiednią formę procesową w sentencji wyroku. Wyrażenie takiego poglądu wyłącznie w uzasadnieniu jest niewystarczające. Uznanie przez Sąd Apelacyjny, że niezasadne jest żądanie główne oparte na założeniu nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy, powinno skutkować zmianą wyroku Sądu Okręgowego, oddaleniem żądania głównego, oznaczeniem zmienionego wyroku jako częściowego, oraz uchyleniem rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Żądania ewentualne, oparte na założeniu abuzywności niektórych postanowień umów, nieprowadzące jednak do nieistnienia stosunków prawnych wynikających z umów kredytu pozostają w takim przypadku do rozpoznania Sądu pierwszej instancji. W konsekwencji na tym etapie nie można przyjąć, że Sąd Okręgowy nie orzekł merytorycznie o żądaniach stron. Wyraził stanowisko, które znalazło odzwierciedlenie w sentencji wyroku.

Kwestia zasadności apelacji pozwanego nie podlega natomiast badaniu przez Sąd Najwyższy w postępowaniu wywołanym wniesieniem zażalenia na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji.

Wniosek skarżących o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie jako sądowi równorzędnemu jest niedopuszczalny. Wyznaczenie innego sądu równorzędnego może nastąpić na skutek wystąpienia sądu właściwego (art. 44¹ § 1 i 2 k.p.c.), przy czym musi to nastąpić we właściwej formie jurysdykcyjnej (zob. np. postanowienia SN: z 1 marca 2021 r., I CO 21/21, i z 17 czerwca 2021 r., I CO 69/21). Jest to istotne ograniczenie podmiotowe, w związku z czym decyzja o zastosowaniu art. 44¹ § 2 k.p.c., jako prowadząca do możliwej ingerencji w zakres jurysdykcji sędziego, należy do składu orzekającego w danej sprawie.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach

postępowania zażaleniowego sądowi, który wyda orzeczenie kończące postępowanie w sprawie (art. 108 § 2 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.).

(M.M.)

[ms]